

БҮЛЭГ I. ХУВИЙН САНХҮҮГИЙН ТУХАЙ ОЙЛГОЛТ

СЭДЭВ 1. САНХҮҮГИЙН ТУХАЙ ОЙЛГОЛТ, ХУВЬ ХҮНИЙ САНХҮҮ, ТҮҮНИЙ ӨНЦЛӨГ

Сэдвийг судлахын ач холбогдол, үр дүн

Энэ сэдвийг судалснаар хувь хүний санхүүгийн мөн чанар, зорилго, үүрэг, зарчим, ач холбогдол болон санхүүгийн төлөвлөгөө, шийдвэрт нөлөөлөх хүчин зүйлсийг ойлгож, оновчтой шийдвэр гаргах чадварыг эзэмшинэ.

Тулгуур ойлголт

- Амьдралын мөчлөг
- Санхүүгийн тогтолцоо
- Санхүүгийн тогтолцооны үндсэн үүрэг
- Санхүүгийн төлөвлөгөө
- Санхүүгийн тулгуурлах зарчим
- Хувь хүний санхүүгийн мөн чанар
- Хувь хүний санхүүгийн төлөвлөлт
- Хувь хүний санхүүгийн удирдлага
- Хувь хүний санхүүгийн үндсэн үүрэг
- Хувь хүний санхүүгийн үүрэг

1.1 Хувь хүний санхүүгийн мөн чанар

*“Иргэн баян бол улс баян
Улс баян бол иргэн баян”*

Хувь хүний санхүү нь тодорхой хугацаанд хүмүүс хязгаарлагдмал мөнгөн орлого, зарлагаа хэрхэн оновчтой удирдаж байгааг судалдаг санхүүгийн шинжлэх ухааны нэг салбар юм. Хувь хүний санхүүгийн үндсэн мөн чанар бол хувь хүний орлого, зарлага ямагт хувьсах шинж чанартай, тодорхой цаг хугацааны явцад тархсан байдалтай байдаг. Санхүүгийн үүднээс орлого, зарлагын бодит хэмжээг өөр хэн нэгэн этгээд, шийдвэр гаргагчид яв цав тодорхойлох боломжгүй.

Хувь хүний санхүүгийн мөн чанар:
Орлого, зарлага ямагт хувьсах цаг хугацааны явцад тархсан байдалтай байдаг.

Ямар ч хүн өнөөдрийн олсон орлогоо өдөрт нь бүгдийг зарцуулахгүй маргааш, эсвэл бүр алс хэтэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалт хийх зорилгоор хадгалж, хуримтлуулах нь зохистой.

Иймд амьдралын тодорхой зорилготой, түүндээ хүрэх санхүүгийн зорилготой байх нь зайлшгүй чухал юм. Энэ нь өнөөдрийн орлогоо магадгүй тэтгэвэрт суухдаа хэрэглэх эх үүсвэр болгох зорилгоор хуваарилна гэсэн үг. Хувь хүн, өрх гэр, компани, улс орон аль аль нь ялгаагүй ямагт үр ашиг муутай хөрөнгө оруулалтаас үр ашигтай хөрөнгө оруулалтад тэмүүлэх нь зайлшгүй болохоор

улс орон, салбар хооронд хөрөнгө хуваарилагдах шаардлага аяндаа бий болдог. Өнөөдөр манай улсын мянга мянган залуус гадаад улс оронд сурч, хөдөлмөрлөж олсон орлогоосоо эцэг эх, гэр орон, эх орон луугаа явуулж байгаа нь санхүүгийн урсгал цаг хугацаа, салбар, улс орны хооронд хуваарилагдаж байдгийг харуулж байгаа юм. Иймээс хувь хүн санхүүгээ оновчтой удирдан зохион байгуулж, хамгийн үр ашигтай хөрөнгө оруулалтыг тодорхой цаг хугацаанд улс орон, салбарын хүрээнд хийх боломжтой болдог.

Хувь хүний санхүүгийн зорилго, үүрэг. Хувь хүний санхүү бол санхүүгийн тогтолцооны үндсэн гол хэсэг төдийгүй оршин тогтнох үндэс суурь нь юм. Учир нь хувь хүн, өрх гэрийн орлогын дахин хуваарилалт байхгүй бол компани үйлдвэрлэл, үйлчилгээ явуулах ямар ч утга учир, ач холбогдол байхгүй, аж ахуйн нэгж компани байхгүй бол улс орны үндсэн гол татвар төлөгч байхгүй, энэхүү төр засгийн орлогын эх үүсвэр байхгүй бол улс орон оршин тогтноход хэцүү билээ.

Хувь хүний санхүүгийн үндсэн үүрэг:
Хязгаарлагдмал санхүүгийн нөөцийг үр ашигтай хуваарилах явдал.

Хувь хүн, өрх гэр, компани, төр засгийн түвшинд зохих хэмжээний ялгаатай санхүүгийн шийдвэрүүд гарч байдаг.

Энэхүү их бага, том жижиг санхүүгийн шийдвэрүүд санхүүгийн тогтолцоо, санхүүгийн зах зээл, санхүүгийн байгууллагуудын тусламжтайгаар хэрэгжиж, амьдралд биеллээ олно.

Санхүүгийн тогтолцоо: *Санхүүгийн байгууллагууд болон санхүүгийн зах зээлийн нэгдэл.*

Тиймээс хувь хүн санхүүгийн хувьд ямар үүрэгтэй, ямар зарчмыг баримталж, санхүүгээ удирдах нь оновчтой талаар авч үзэх хэрэгтэй.

Хувь хүний санхүү нь аж ахуйн нэгж, төр засгийн газартай адил үндсэн 3 үүргийг гүйцэтгэх ёстой. Үүнд:

1. Хуваарилах: Хувь хүн өнөөдөр олсон орлогоосоо хэдийг нь, юунд, хэзээ хуваарилах талаар ямагт шийдвэр гаргаж байдаг.
2. Хянах: Хувь хүн өөрсдийн олж байгаа орлого, гарч байгаа зардлуудыг байнга хянаж, бүртгэж тооцдог байх ёстой.
3. Зайлшгүй санхүүгийн нөөц бүрдүүлэх.

Хувь хүний санхүүгийн үүрэг:
Хуваарилах, хянах, санхүүгийн нөөц бүрдүүлэх

Хувь хүн үндсэн хэрэгцээгээ хангах, хоол хүнс, хувцас хунар, ахисан түвшний сургалтанд хамрагдахад мөнгө буюу санхүүгийн нөөц зайлшгүй хэрэгтэй болдог.

Санхүүгийн нөөц гэдэгт ерөнхийдөө мөнгө, мөнгөтэй адилтгах санхүүгийн хэрэгслүүд болох хугацаатай болон хугацаагүй хадгаламж, хувьцаа ба өрийн бичгийг хамруулж ойлгож болно.

Санхүүгийн тогтолцооны үндсэн үүрэг: *Хязгаарлагдмал санхүүгийн нөөцийг үр ашигтай удирдах явдал.*

Хувь хүний хувьд ч гэсэн санхүүгийн энэ үүрэг хамгийн чухал юм.

Хүн бүр өөрийн олсон мөнгөн орлогоо оновчтой, үр ашигтай зарцуулах талаар тооцоо, төлөвлөгөөтэй байх ёстой. Аль ч улс орны санхүүгийн тогтолцоо дараах үүргүүдийг хангаж, хувь хүн болоод бүхий л шатны санхүүгийн шийдвэр гаргагчдыг дэмждэг байх шаардлагатай. Үүнд:

1. Санхүүгийн нөөцийг цаг хугацаа, улс орон, эдийн засгийн салбар хооронд шилжүүлэх боломжоор хангах;
2. Эрсдэлийг удирдах бололцоог бий болгох;
3. Төлбөр тооцоо гүйцэтгэх;
4. Санхүүгийн нөөцийг нэгтгэх, төвлөрүүлэх;
5. Мэдээллээр хангах.

Эдгээр үүргийг хангахад банк, санхүү, даатгалын байгууллагын үйл ажиллагаа, үүрэг, оролцоо ихээхэн чухал юм. Түүнээс гадна банкны тогтолцооны төлбөр тооцооны тогтолцоо чухал ач холбогдолтой байдаг.

Хувь хүний санхүүгийн зарчим, ач холбогдол

Санхүүгийн шинжлэх ухааны үүднээс авч үзвэл, санхүүгийн тулгуур үндсэн 2 зарчим байдаг гэж хэлж болно.

Санхүүгийн тулгуур зарчим:
1. Өнөөдрийн 1 төгрөг маргаашийн 1 төгрөгнөөс ямагт үнэтэй;
2. Эрсдэлгүй 1 төгрөг эрсдэлтэй 1 төгрөгнөөс ямагт үнэ цэнэтэй.

Иймээс өнөөдрийн гаргах санхүүгийн шийдвэрийг зөв тооцож, тодорхойлж гаргахгүй бол үр ашиггүй, ач холбогдолгүй, буруу шийдвэр гаргаж болзошгүй.

Өөрөөр хэлбэл, үр өгөөж хүртэхгүй, үрэлгэн зардал гаргаснаар ирээдүйд олж болох ашгаасаа татгалзаж байна гэсэн үг. Хэрвээ та баталгаатай ажлын

байртай, байнгын тогтмол орлоготой бол таны эрсдэл хар зах дээр наймаа, арилжаа хийж орлого олдог хүнээс хамаагүй бага гэсэн үг. Мөн тодорхой мөнгө төлж, хонжворт сугалаанд оролцон, аз туршиж олох мөнгөнөөс банкны хадгаламжид мөнгөө хийх нь эрсдэл багатай.

Үүний зэрэгцээ хувь хүн санхүүгийн шийдвэр гаргахдаа дараах зарчмыг зайлшгүй баримтлах шаардлагатай. Үүнд:

- Тооцоотой байх: Олсон орлогоосоо үндсэн зардлаа хангаад, тодорхой хэмжээний ахиу орлоготой буюу ашигтай үлдэх.
- Төлөвлөгөөтэй байх: Чиглэсэн зорилго, төлөвлөгөөтэй байх нь орлого, зарлагаа оновчтой удирдах удирдамж, чиглэл болно.
- Санхүүгийн нөөцийг тасралтгүй, оновчтой бүрдүүлэх: Өөрийн үндсэн хэрэгцээг хангах хэмжээний орлоготой байх, түүнийг оновчтой бүрдүүлэх.

ТАНЫ МЭДЛЭГТ

1990 онд Сүхбаатар дүүргийн 11-р хорооллын 3 өрөө орон сууц (анхны хоршооллын орон сууц) 10,000 төгрөг байсан бол өнөөдөр ямар үнэтэй байгааг та бүхэн мэдэх билээ.

Хувь хүн санхүүгийн дээрх зарчмуудыг мөрдөж, санхүүгээ оновчтой удирдахад санхүүгийн зорилго, төлөвлөгөө хамгийн чухал бөгөөд түүнд тулгуурлан санхүүгийн шийдвэр гаргах ёстой.

ШИГТГЭЭ

“Хаана хүрэхээ мэдэхгүй хүн яаж хүрэхээ мэдэхгүй. Хаа нэгэн газар очлоо ч өөрийн очих ёстой байсан газар гэдгээ мэдэхгүй”

Ж. Мейгер

1.2 Хувь хүний санхүүгийн шийдвэр гаргалт

Хувь хүний санхүүгийн удирдлагын үндсэн асуудал бол санхүүгийн хувьд сэтгэл хангалуун байхуйцаар мөнгөн хөрөнгийг оновчтой удирдах явдал. Хувь хүний санхүүгийн шийдвэр гаргалт тухайн хүний нас, хүйс, мэргэжил, мэдлэг, итгэл үнэмшил, шашин шүтлэг, өрхийн бүтэц, улс орны нийгэм эдийн засгийн байдлаас ихээхэн шалтгаалдаг.

Ямар ч хүн олсон орлогоосоо хэдийг нь хэрэглэж, хэдийг нь хуримтлуулах вэ? гэсэн шийдвэр гаргаж байдаг. Энэхүү үүсгэж байгаа хуримтлал бол мөнгөөр хийж байгаа хөрөнгө оруулалт юм.

Хувь хүний санхүүгийн удирдлага:

Хувь хүн санхүүгийн хувьд сэтгэл ханамжтай байхуйцаар мөнгөн хөрөнгийг оновчтой удирдах арга механизм.

20 эсвэл 50 настай хүний гаргах санхүүгийн шийдвэр, мөнгөний зарцуулалт мэдээж ялгаатай, өөр өөр хэдий ч хувь хүний санхүүгийн удирдлагыг ерөнхийд нь:

- Хөрөнгө оруулалтын удирдлага
- Санхүүжилтийн удирдлага
- Эрсдэлийн удирдлага гэж ангилж болно.

Ер нь хөрөнгө оруулалтыг хийж байгаа хэлбэрийнх нь хувьд санхүүгийн болон бодит хөрөнгө оруулалт гэж ангилж болно. Санхүүгийн хөрөнгө оруулалтыг мөнгө болон мөнгөтэй адилтгах үнэт цаасаар хийдэг бол бодит хөрөнгө оруулалт нь материаллаг хэлбэртэй хөрөнгөөр хийж байгаа хөрөнгө оруулалт юм. Хувь хүн нэгэнт тодорхой хэмжээний хөрөнгө оруулалт хийхээр шийдсэн бол түүнийг санхүүжүүлэх эх үүсвэрийг оновчтой, зөв бүрдүүлэхэд удирдлага хэрэгтэй. Мөн хөрөнгийг ямагт эрсдэл дагаж хуваарилагддаг учраас түүнийг удирдаж, эрсдэлийг бууруулах шийдвэр гаргах шаардлагатай.

Хувь хүний санхүүгийн шийдвэр гаргалт, түүнд үзүүлэх нөлөө

Мөнгө бол манай нийгмийн чухал асуудлын нэг¹. Ямар ч хүн хүссэн цагтаа хүссэн зүйлээ авах хэмжээний мөнгөтэй байхыг хүсдэг. Харамсалтай нь санхүүгийн зөв удирдлагыг хэрэгжүүлж чадаагүйгээс энэ хүсэл бодол ихэнх тохиолдолд мөрөөдөл төдий зүйл болж хувирдаг.

Хүн бүр өдөр тутам ямар нэг байдлаар санхүүгийн шийдвэр гаргаж байдаг бөгөөд тэдгээрийг дараах байдлаар ангилна. Үүнд:

1. Хэрэглэх эсвэл хуримтлуулахтай холбоотой шийдвэр;
2. Хөрөнгө оруулалтын шийдвэр;
3. Санхүүжилтийн шийдвэр;
4. Эрсдэлийг удирдах, бууруулахтай холбоотой шийдвэр.

Өнөөгийн олж байгаа орлогоосоо хичнэнийг өнөөдөр хэрэглэж, хэдийг ирээдүйдээ зориулан хадгалах нь зохистой талаар гаргах шийдвэр бол хамгийн чухал шийдвэр бөгөөд хүн хүсэлдээ хөтлөгдөж бус хэрэгцээ шаардлагадаа нийцүүлэн хэрэглэж, тодорхой хэмжээний хуримтлалыг үүсгэж

¹ Jack R. Kapoor, Les R.Dlabay, Robert J. Hughes "Focus on Personal Finance" ,2004. p 2

байх нь зайлшгүй чухал шийдвэр юм. Хувь хүн өөрийн бий болгосон хуримтлалаасаа тодорхой хэмжээний ашиг олох зорилгоор оюуны болон бодит хөрөнгө оруулалт хийх шийдвэр гаргадаг. Оюуны хөрөнгө оруулалтыг ахисан шатны сургалтад хамрагдах, хэлний мэдлэгээ дээшлүүлэх, төсөл хөтөлбөр боловсруулахад зөвлөгөө, мэдээлэл авах зорилгоор хийдэг. Харин бодит хөрөнгө оруулалтыг машин механизм, тоног төхөөрөмж, орон байр, эд хөрөнгө худалдан авах замаар хийдэг.

Нэгэнт тодорхой хэмжээний хөрөнгө оруулалт хийхээр шийдсэн нөхцөлд санхүүжилт хэрэгтэй болдог. Энэ үед өөрийн хэрэгцээ, шаардлагад нийцүүлэн бусдын мөнгийг хэзээ, хичнээнийг ашиглах талаар оновчтой шийдвэр гаргах ёстой. Хөрөнгө оруулалтыг даган хуваарилагдах эрсдэл болон учирч болох эдийн засгийн тодорхой бус байдлыг ямар хугацаанд хэрхэн бууруулах, эсвэл тооцоолсон эрсдэлийг хүлээн авах эсэх талаар шийдвэр гаргах нь мөн зайлшгүй чухал асуудал.

Амьдралын нөхцөл байдал ба санхүүгийн төлөвлөлт

Хувь хүний санхүүгийн төлөвлөлт бол хувь хүний мөнгөө удирдах үйл явц бөгөөд санхүүгийн шийдвэр гаргалтад хяналт тавих гол хэрэгсэл болдог.

Хувь хүний санхүүгийн төлөвлөлт:

Хувь хүн ирээдүйн санхүүгийн найдвартай хамгаалалтыг бүрдүүлэх зорилгоор мөнгөн орлого, зарлагаа төлөвлөх үйл явц.

Хувь хүн, өрх гэр бүлийн гаргаж байгаа санхүүгийн шийдвэр бүр тодорхой хэрэгцээ, зорилгыг хангахуйц төлөвлөгдсөн байх ёстой.

Санхүүгийн төлөвлөгөө нь хувь хүний ирээдүйн хэрэгцээ, нөөц эх үүсвэрийн талаарх тодорхой бус байдлыг бууруулж, хувь хүний сэтгэл ханамжийг нэмэгдүүлэх хэрэгсэл болдог. Санхүүгийн төлөвлөгөө бол хувь хүний санхүүгийн өнөөгийн нөхцөл байдал, хэрэгцээг шинжилж дүгнэсэн, ирээдүйн санхүүгийн үйл ажиллагаанд зөвлөмж болох албан ёсны удирдамж гэж хэлж болох юм.²

Санхүүгийн төлөвлөгөө:

Хувь хүний өнөөгийн санхүүгийн нөхцөл байдал, санхүүгийн хэрэгцээг шинжилж, дүгнэсэн ирээдүйн санхүүгийн үйл ажиллагаанд зөвлөмж болох албан ёсны удирдамж.

Хувь хүний өдөр тутмын санхүүгийн шийдвэрт тухайн хүний наснаас эхлээд өрх гэрийн бүтэц, хүүний түвшин, инфляци зэрэг олон хүчин зүйл нөлөөлж байдаг.

---

² Jack R. Kapoor, Les R.Dlabay, Robert J. Hughes "Focus on Personal Finance", 2004. p 2

Хувь хүний санхүүгийн төлөвлөлт, шийдвэр гаргалтад нөлөөлдөг үндсэн 3 элемент бол амьдралын нөхцөл байдал, хувь хүний үнэлэмж буюу ертөнцийг үзэх үзэл болон эдийн засгийн хүчин зүйл юм.³ Хувь хүний нас, орлого, өрхийн бүтэц, итгэл үнэмшил зэрэг хувь хүний хүчин зүйлүүд хувь хүний зарлага болон хуримтлалд шууд нөлөө үзүүлдэг гэж хэлж болно.

Амьдралын мөчлөг: Насанд хүрэгсдийн санхүүгийн хэрэгцээ болон гэр бүлийн нөхцөл байдлыг харуулдаг үе шат

Нийгэм хувьсан өөрчлөгдөхийн хэрээр санхүүгийн хэрэгцээ, шаардлага ч өөрчлөгдөж байна.

Өнөөдөр хожуу гэрлэлт нэмэгдэж байгаагаас гадна эцэг эсвэл эх дангаараа өрх толгойлдог айл өрх олон болсон, мөн харьцангуй урт насалж байгаа нь санхүүгийн шийдвэрт ихээхэн нөлөөлж байна. Хувь хүний санхүүгийн шийдвэр гаргалтад гэрлэлтийн байдал, өрхийн хэмжээ, бүтэц, ажил эрхлэлт зэргээс гадна амьдралын дараах үйл явдлууд ч бас нөлөөлдөг. Үүнд:

- Төгсөлт (боловсролын янз бүрийн түвшин);
- Сүй тавих, гэрлэх;
- Хүүхэд төрүүлэх, үрчилж авах;
- Ажил мэргэжлээ өөрчлөх;
- Оршин суух газраа өөрчлөх;
- Өрх тусгаар үр хүүхдээ харах;
- Эрүүл мэндийн байдал муудах;
- Гэр бүл салах;
- Тэтгэвэрт суух;
- Гэр бүлийн гишүүн, эхнэр, нөхөр нас барах зэрэг нь одоо зарцуулах эсвэл ирээдүйдээ зориулан хадгалах эсэх шийдвэрт шууд хүчтэй нөлөө үзүүлдэг.

1.3 Санхүүгийн шийдвэрт нөлөөлөх ийгэм, эдийн засгийн хүчин зүйл

Санхүүгийн шийдвэр гаргалтад нөлөөлөх өөр нэг чухал хүчин зүйл бол нийгэм эдийн засгийн нөхцөл байдал болохыг өмнө дурдсан билээ. Нийгэм эдийн засгийн хүчин зүйлс болон тэдгээрийн санхүүгийн шийдвэрт үзүүлэх нөлөөг Хүснэгт 1-1-ээр харууллаа.

Хувь хүний санхүүгийн шийдвэрт нөлөөлдөг хүчин зүйлсээс хэрэглээний үнэ, хэрэглээний зардал болон хүүний хувь хэмжээ хамгийн хүчтэй нөлөөлдөг. Энэ талаар 4-р бүлэг сэдвийн хүрээнд дэлгэрэнгүй авч үзэх болно.

³ Jack R. Kapoor, Les R.Dlabay, Robert J. Hughes "Personal Finance", 2008, p 11

Хүснэгт 1-1 Нийгэм, эдийн засгийн хүчин зүйлийн нөлөө ба санхүүгийн шийдвэр⁴

Нийгэм эдийн засгийн хүчин зүйл	Хэмжих үзүүлэлт	Санхүүгийн шийдвэрт үзүүлэх нөлөө
Хэрэглээний үнэ	Төгрөгийн худалдан авах чадвар; Инфляцийн өөрчлөлт	Хэрэв хэрэглээний үнэ орлогоос тань хурдан өсвөл худалдан авах бараа, үйлчилгээний хэмжээ буурна.
Хэрэглээний зардал	Хувь хүн болон өрхийн бараа, үйлчилгээний эрэлт	Хэрэглээний зардал нэмэгдэх нь өндөр цалинтай болон нэмэлт ажил хайхад хүргэнэ.
Хүүний хувь хэмжээ	Мөнгөний үнэ өртөг; Зээлийн өртөг; хадгалсан эсвэл хөрөнгө оруулсан мөнгөний өгөөж.	Хүүний хувь хэмжээ өсөхөд авч байгаа зээлийн өртөг нэмэгдэнэ. Хүүний өндөр түвшин нь хадгаламж, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж, зээлийн эрэлтийг бууруулна.
Мөнгөний нийлүүлэлт	Эдийн засагт эргэж байгаа мөнгөний хэмжээ	Хадгаламж, хөрөнгө оруулалт нэмэгдэхэд хүүний түвшин буурна. Мөн хадгаламж нэмэгдэхэд (зардал буурах) ажил эрхлэлт буурч болно.
Ажилгүйдэл	Ажил эрхлэх боломжтой ч ажил эрхлээгүй хүний тоо байгаа	Ажилгүй хүмүүс өрийн хэмжээгээ бууруулах болон амьжиргааг хангах нөөц сантай байх ёстой. Ажилгүйдэл нэмэгдэхэд хэрэглээний зардал буурна.
Орон байрны шав	Шинээр баригдаж байгаа орон байрны тоо	Ажил эрхлэлт, цалин, хэрэглээний зардал нэмэгдэх болон эдийн засаг сайжрахад шинээр баригдах орон байрны тоо нэмэгдэнэ.
Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн (ДНБ)	Тухайн улсын хилийн дотор гадаадын болон дотоодод үйлдвэрлэсэн нийт бараа, үйлчилгээ	ДНБ-ий хэмжээ өсөхөд хувь хүний санхүүгийн чадавхи дээшилж, ажил эрхлэлт нэмэгдэнэ.
Худалдааны тэнцэл	Улсын экспорт болон импортын зөрүү	Хэрэв улс орны импорт экспортоосоо их байвал төлбөрийн тэнцлийн алдагдал үүсч, валютын ханшаар дамжин үнэ өөрчлөгдөхөд хүргэнэ.
Үнэт цаасны зах зээлийн индекс /Тор-20/	Хувьцааны үнэ цэнийг илэрхийлдэг индекс	Энэ индекс хувьцааны үнийн ерөнхий өөрчлөлтийг харуулдаг.

⁴ Jack R. Kapoor, Les R.Dlabay, Robert J. Hughes “Personal Finance” ,2008. p 13

Сэдвийн дүгнэлт

Хувь хүний санхүүгийн үндсэн үүрэг бол хязгаарлагдмал санхүүгийн нөөцийг үр ашигтай хуваарилах бөгөөд энэ үүргийг биелүүлэхэд санхүүгийн төлөвлөгөөтэй, тооцоотой, санхүүгийн нөөцийг оновчтой бүрдүүлэх зарчим мөрдөх шаардлагатай. Хувь хүний санхүүгийн гол ач холбогдол нь санхүүгийн эрх чөлөөнд хүрэх явдал юм.

Хувь хүний санхүүгийн зорилго, санхүүгийн төлөвлөлтийн шийдвэрт хувь хүний амьдралын нөхцөл байдал (орлого, нас, өрхийн бүтэц хэмжээ, эрүүл мэнд болон хувь хүний үнэлэмж, ертөнцийг үзэх үзэл) хүчтэй нөлөө үзүүлж байдаг.

Хувь хүний санхүүгийн зорилго, санхүүгийн төлөвлөлтийн шийдвэр мөн эдийн засгийн хүчин зүйл (үнэ, хүүний түвшин болон ажил эрхлэлтийн боломж)-ээс шууд хамаарч байдаг.

Бататгах асуултууд:

1. Хувь хүний санхүүгийн үндсэн үүрэг, зарчим, ач холбогдол юу вэ?
2. Хувь хүний нас, гэрлэлтийн байдал, өрхийн бүтэц, хэмжээ, ажил эрхлэлтийн байдал зэрэг хувийн хүчин зүйлс нь санхүүгийн шийдвэрт хэрхэн нөлөөлдөг вэ?
3. Нийгэм, эдийн засгийн хүчин зүйлсийн хувь хүний санхүүгийн шийдвэр гаргалтад үзүүлэх нөлөөг тайлбарлана уу.